

KÍSÉRLET EGY SZUBURBANIZÁLÓDÓ TELEPÜLÉS KONFLIKTUSAINAK FELTÁRÁSÁRA A KÖZÖSSÉGI MÉDIA SEGÍTSÉGÉVEL*

PINTÉR JÁNOS

AN ATTEMPT TO UNCOVER THE CONFLICTS OF A SUBURBANIZING SETTLEMENT
WITH THE HELP OF SOCIAL MEDIA

Since the second half of the 2010s, a new phase of suburbanization has begun. Simultaneously, the rise of web 2.0 platforms and social media provides researchers with the opportunity to investigate the social processes associated with suburbanization using new methods. In this study, posts and comments on the social media platform of Ballószög, a town affected by suburbanization, were analyzed to uncover the conflicts induced by the latest wave of suburbanization and their spatial distribution. The analysis reveals that discussions about conflicts triggered by suburbanization are present on the town's community page („Everything about Ballószög” Facebook group). The main topics of these discussions include noise, animal husbandry, the environment, and social deviance. These conflicts are primarily characteristic of the areas in the town where long-term residents and newcomers live in close proximity to each other. The analysis of the comments indicates that these conflicts stem from the differing rural discourses of various social groups, which coexist simultaneously. Overall, my experience suggests that while social media analysis has its advantages, it cannot replace empirical field research.

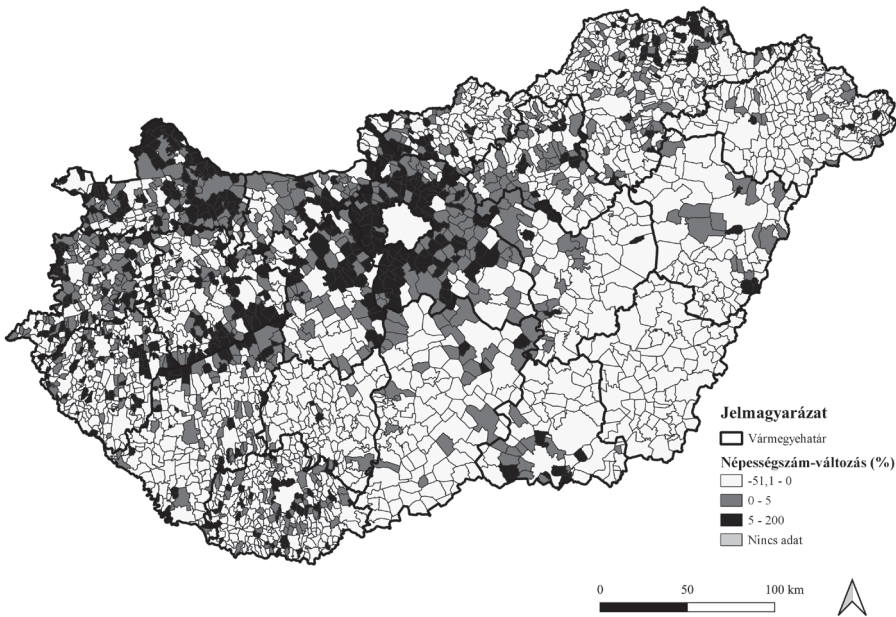
BEVEZETÉS

A szuburbanizáció témakörében az elmúlt több mint három évtized alatt számos hazai kutatás jelent meg, legyen szó Budapest térségéről (DÖVÉNYI-KOVÁCS 1999; SCHUMAN 2015) az Alföldről (TÍMÁR 1993; BAJMÓCY 2003) vagy régióközpontokról és megyeszékhelyekről (BAJMÓCY 1999, 2000; HARDY 2002; B-NÉ PRISTYÁK – KÓKAI 2012; SZEBÉNYI 2016; KRISTÓF 2018). Habár a szuburbanizáció jelensége a 2000-es évek második felére lelassult, BAJMÓCY PÉTER ÉS JAKUS IMRE (2023) kutatása alapján kijelenthető, hogy a téma vizsgálata újra relevanciát nyert: 2017–2022 között a szuburbán térségekhez tartozó települések összesen több mint 120 ezer fővel növelték népességüket (1. ábra). Mindez azt jelenti, hogy a szuburbanizációnak a 2010-es évek második felétől egy újabb szakasza indult meg, vagyis a városból vidékre vándorlás továbbra is magyar városkörüli vidék egyik meghatározó tér- és társadalomalakító folyamata, melynek során a megjelenő városi szereplők

* A kutatás a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-3-kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

életmódjukkal, tevékenységeikkel, fogyasztási szokásaikkal befolyásolják a vidéki terek társadalmi-gazdasági és környezeti arculatát (MORMONT, 1997; CLOKE, 1997; BOYLE–HALFACREE, 1998; CSITE–KOVÁCH 2002; CSURGÓ 2013). Mindez azonban a helyi társadalomban számos konfliktust is eredményezhet. A szuburban téségek konfliktusainak vizsgálata azonban nem egyszerű. A téma feltáráshoz ugyanis empirikus kvantitatív és kvalitatív kutatás szükséges, amely jelentős anyagi és időbeli ráfordítást igényel. Nem csoda hát, hogy a szuburbanizációval foglalkozó kutatások leginkább másodlagos kvantitatív adatelemzésekre korlátozódnak.

1. ábra: A települések népességszámváltozása 2017–2022 között
Figure 1. Population change of the Hungarian settlements between 2017–2022

Forrás: *BAJMÓCY – JAKUS* (2023)

A legutóbbi szuburbanizációs hullám óta eltelt időszak alatt számos olyan informatikai innováció jelent meg, amely a szuburbanizáció különféle következményeinek a vizsgálatát megkönnyítheti. Ilyen többek között a Web 2.0 megjelenése és a 2010-es évek második felére tehető felfutása, amely alapvetően megváltoztatta a társadalmi nyilvánosság és a valóságformálás természetét. Segítségével már nemcsak a professzionális tartalomgyártók, hanem maguk a felhasználók is alakíthatják a webes tartalmakat, a közösségi média felületein megjelenő hozzászólások elemzése pedig lehetőséget nyújthat a kutatóknak, hogy mélyebb betekintést nyerjenek a közösségi interakciókba és a közvélemény alakulásába. A közösségimédia-platformok és az online kommunikációs eszközök használata

tával a kutatók közvetlenebb hozzáférést nyerhetnek a helyi társadalom véleményeihez, tapasztalataihoz és interakcióihoz, amelyeket hagyományos módszerekkel nehezebben tudnának elérni (ACZÉL 2015; JENKINS 1992, 2006, JENKINS ET AL. 2009, 2013, JENKINS–SCOTT 2013).

Jelen kutatás célja kettős. Egyrészt arra keresem a választ, hogy egy, a szuburbanizáció legújabb hulláma által érintett település – Ballószög – esetében milyen jellegzetességei vannak a kiköltözések által generált konfliktusoknak. Ezen belül is törekszem feltárni a konfliktusok típusát, okát, valamint térbeliségét egyaránt. Másrészt a kutatás egy módszertani kísérlet is arra, hogy a közösségi média (Facebook) mennyire alkalmas felület a települési konfliktusok és vidékreprezentációk elemzésére, vagyis a Web 2.0 eszközeivel könnyebben és költséghatékonyabban gyűjthetők-e be a szükséges empirikus adatok, amelyek lehetővé teszik a szuburbanizáció konfliktusainak alaposabb és részletesebb vizsgálatát. A kutatás során szerzett ez irányú tapasztalataimat egy külön fejezetben rögzítem.

1. ANYAG ÉS MÓDSZERTAN

A szuburbanizáció során kialakuló konfliktusok megragadása céljából a Ballószög község önkormányzata által létrehozott és moderált „Minden, ami Ballószög” elnevezésű zárt Facebook-csoportban közzétett bejegyzések és a hozzájuk tartozó hozzászólások tartalmi elemzését végeztem el.

Az említett felületet azért tartottam vizsgálatra alkalmasnak, mert egyrészt a tagok létszáma kellően nagy ahhoz, hogy releváns adatokat nyerhessek ki belőle (2023 augusztusában 4771 tag). Másrészt a csoportban bármely tagságot nyert személynek lehetősége van bejegyzést közzétenni, ezáltal pedig lehetőség adódik arra, hogy a települési önkormányzat narratívájától eltérő értékek és nézetek is feltárára kerüljenek. Az adatgyűjtés során a 2018. január 1. és 2023. augusztus 1. közötti bejegyzéseket gyűjtöttem össze és vizsgáltam, ezen belül is azokat, amelyeknek központi témája a lakossági szuburbanizációval összefüggésbe hozható konfliktusok, illetve problémafelvetések voltak.

A vizsgálat meghatározó része volt a módszertani útkeresés. A Facebookon megjelenő tartalmakat ugyanis igen nehéz nagy mennyiségben letölteni és archiválni. Az általam ismert automatizált módszerek, amelyek webes tartalmak letöltésére vagy archiválására alkalmasak, sorra kudarcot vallottak. Végül a legkézenfekvőbb módszert alkalmaztam: a Facebook-csoportban megjelenő posztokat évenkénti bontásban manuálisan vizsgáltam meg az alatta megjelenő hozzászólásokkal együtt. Ennek alapján mintegy 198 releváns bejegyzést és 403 hozzászólást gyűjtöttem.

A konfliktusok térbeliségének feltárása érdekében, ahol lehetőségem volt, azonosítottam az érintett településrészt. Ez a legtöbb esetben a bejegyzésben feltüntetett utca és/vagy házszám lokalizálásával történt. Abban az esetben, amikor a felhasználó a bejegyzésében ezt nem tüntette föl, akkor a közzétett képek vagy

a bejegyzést létrehozó felhasználó korábbi bejegyzései és hozzászólásai alapján következtettem a konfliktusok térbeliségére, amiket hőtésképen vizualizáltam.

A bejegyzések és a hozzászólások legyűjtését, valamint a helyszín meghatározását követően került sor a szövegkorpusz kódolására annak alapján, hogy az adott bejegyzés milyen típusú problémáról, illetve konfliktusról szól. Az összegyűjtött információk alapján adatbázist hoztam létre, amely a bejegyzés időpontját, szövegét, a konfliktus típusát, helyét, valamint a releváns hozzászólások szövegét és számát tartalmazza.

2. A MINTATERÜLET BEMUTATÁSA

Ballószög nagyközség Bács-Kiskun vármegyében található a Kecskeméti járásban, a megyeszékhelytől 10 km-re, annak szűkebb belső várostérségi vonzáskörzetében. A település nem rendelkezik közvetlen főúti összeköttetéssel (az 52-es főút csak érinti a település északnyugati részét), valamint a kötőtpályás közlekedési lehetőség is megszűnt 2007-ben. Mindezek ellenére közlekedésgéografiai szempontból nem tekinthető kedvezőtlennek a település helyzete: személyautóval Kecskemét belvárosa 10–15 percen belül elérhető az 53101-es számú mellékúton keresztül (2. ábra).

2. ábra: Ballószög közlekedésgéografiai helyzete

Figure 2: The Transportation-Geographical Location of Ballószög

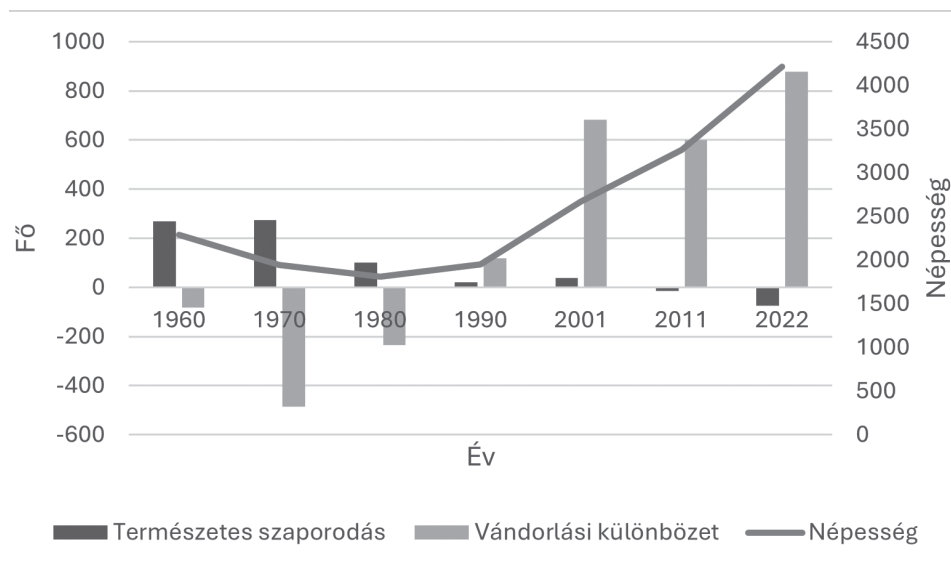

Forrás: saját szerkesztés

Kecskemét közelsége miatt Ballószög népessége a rendszerváltozást követően jelentős növekedést mutatott. 1990 és 2022 között a lakosok száma 1950 főről 4301 főre nőtt, ami körülbelül 120%-os bővülést jelent (2351 fővel). A legutóbbi szuburbanizációs hullám (2017–2022 között) alatt a lakosság száma 675 fővel (közel 20%-kal) emelkedett. Ennek a kedvező demográfiai folyamatnak a fő mozgatórugója nem a természetes szaporodás volt, hanem a kiemelkedő vándorlási egyenleg (3. ábra).

3. ábra: Ballószög népességét befolyásoló tényezők változása
1960–2022 között

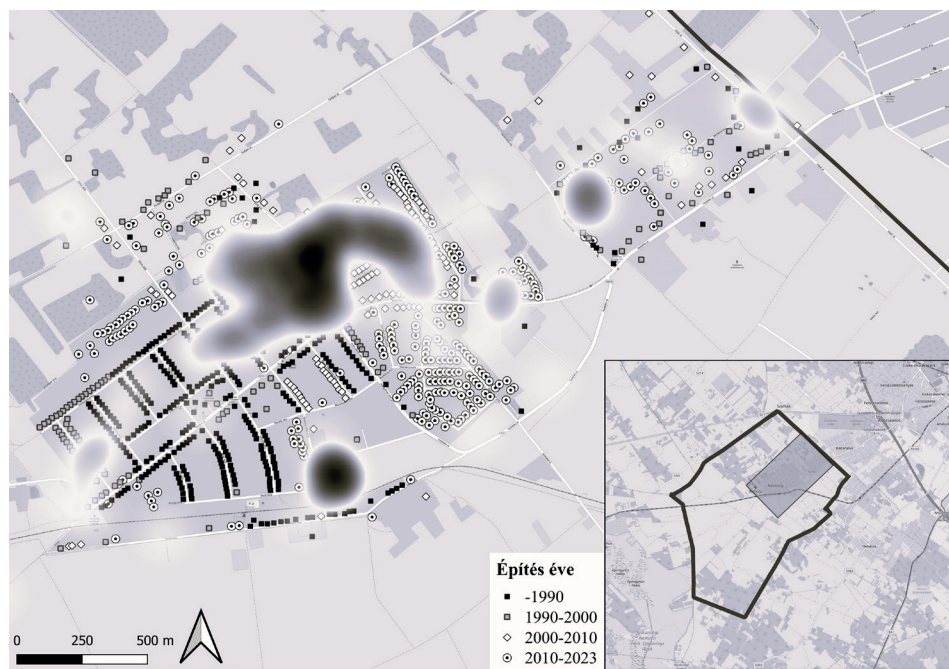
Figure 3: Changes in Factors Influencing the Population of Ballószög between 1960 and 2022

Forrás: Népszámlálási adatok alapján saját szerkesztés

A szuburbanizációval összefüggésben megemlíthető az épített lakások számának bővülése is. 1990 óta a lakásállomány 733-ról 1423-ra növekedett, ezen belül 313 lakás (a teljes állomány közel 22%-a) a 2010 utáni időszakban épült, 2017–2022 között pedig 255 lakás. A lakásállomány bővülése elsősorban a központi belterület peremzónájában, valamint az attól északra és keletre elhelyezkedő zártkertes övezetekben volt meghatározó (4. ábra).

4. ábra: Ballószög belterületén és annak közelében kiépült lakások építési éve
 Figure 4: Construction year of houses built in and near the inner area of Ballószög

3. EREDMÉNYEK

3.1 A KONFLIKTUSOK TÍPUSAI ÉS TÉRBELISÉGE

A gyűjtött konfliktusokról szóló bejegyzések elemzésének eredményeként négy fő konfliktustípust állapíthatunk meg (1. táblázat).

A vizsgált bejegyzések mintegy 22,7%-a abba a csoportba tartozik, amelyben a konfliktust valamilyen zajforrás okozza. Ezen belül a szövegkorpusz vizsgálata alapján három alkategória különböztethető meg: egyrészt a szórakozásból adódó zaj (születésnap ünnepség, házibuli stb.), másrészt munkavégzésből adódó zaj (mezőgazdasági munkák zaja, madárriasztó stb.), harmadrészt pedig a háziállatokhoz kapcsolódó zaj (pl. kutyaugatás, kakaskukorékolás stb.).

A következő kategóriát az állatokhoz köthető konfliktusok alkotják. A vizsgált bejegyzések 25,8%-a tartozik ide. Ezen belül megkülönböztethető a háziállatokhoz (pl. kóbor kutya vagy macska), valamint a vadállatokhoz, elsősorban az általuk okozott anyagi károkhoz köthető konfliktusok.

A harmadik kategóriát a környezettel kapcsolatos konfliktusok alkotják. Ide tartozik a bejegyzések 26,8%-a. Ez a kategória két alrészre osztható. Egyrészt azok a konfliktusok tartoznak ide, amelyek a környezetszennyezéssel kapcsolatosak (pl. szemetelés, légszennyezés), másrészt azok, amelyek a zöldfelületek beépítéséhez és csökkenéséhez kapcsolódnak.

A negyedik kategóriát azok a konfliktusok alkotják, amelyek a deviáns viselkedésekhez köthetők. A bejegyzések 24,7%-a tartozik ide és leginkább az anyagi károkozásához (betörések, lopások stb.) az állatkínzáshoz, valamint a közhangulathoz kapcsolódó konfliktusok sorolhatók ide.

1. táblázat: A szuburbanizációhoz kapcsolódó konfliktusok típusai a Facebook-bejegyzések alapján

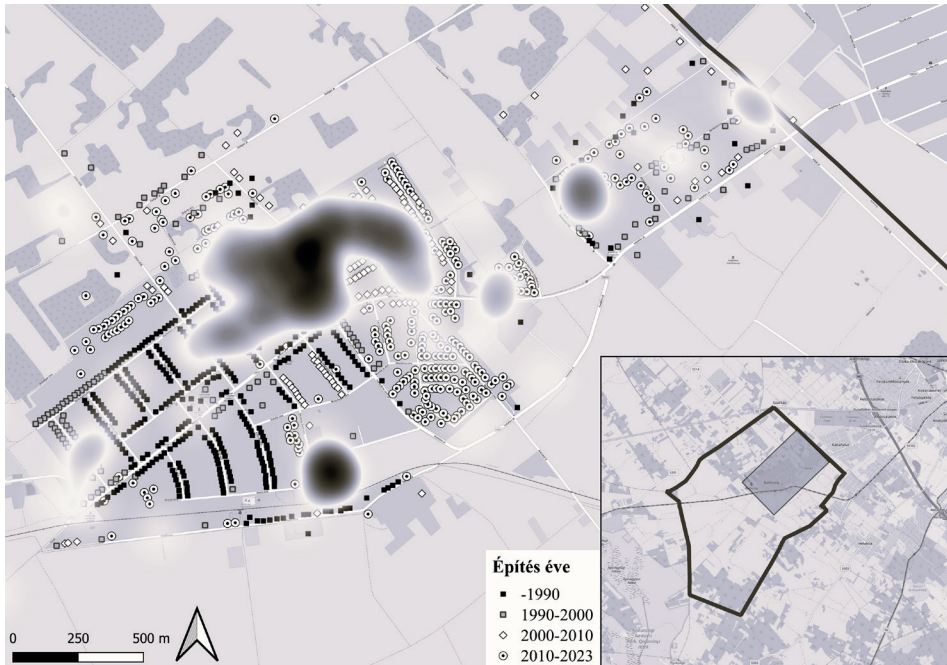
Table 1: Types of conflicts related to suburbanization based on facebook posts

Sorszám	Bejegyzés témája	Bejegyzések száma (db)	Bejegyzések aránya (%)
1.	Zaj	45	22.7
2.	Állatok	51	25.8
3.	Környezet	53	26.8
4.	Deviancia	49	24.7
Összesen		198	100.0

Forrás: saját felmérés

A 198 bejegyzett konfliktusból 89 került lokalizálásra. Jól látható, hogy a konfliktusok leginkább a „vegyes” beépítésű településrészekben alakulnak ki, ahol a régebb óta itt élő és az újonnan beköltözött háztartások térben közel helyezkednek el egymáshoz. Ilyen konfliktuszonát alkot a belterület északkeleti része, valamint a Kecskeméthez közeli zártkertes övezet egyes részei. Szintén kiemelkedik még a belterület déli részén kialakított sport- és szabadidőpark, és az azzal szemben nyugatra húzódó újonnan kiépült utca (5. ábra).

5. ábra: A konfliktusok által leginkább érintett területek a Facebook-bejegyzések alapján
 Figure 5: Areas most affected by conflicts based on facebook posts

Forrás: saját felmérés

3.2 A VIDÉKDISKURZUSOK SZEREPE A KONFLIKTUSOK KIALAKULÁSÁBAN

A közzétett bejegyzések és hozzászólások alapján jól kirajzolódnak azok az eltérő vidékdiskurzusok, amelyek az életmódbeli különbségeket, ebből adódóan pedig a konfliktusokat generálják.

A hozzászólások 36%-a alapján meghatározó csoportot alkotnak azok a lakosok, akik a vidéki teret a munkával, az aktív gazdasági tevékenységgel azonosítják. Fő jellemzőjük, hogy a vidéki élet szerves részének tekintik a háziállatok jelenlétét, a mezőgazdasági munkákat, valamint az ezekhez kapcsolódó, mások számára zavaró jelenségeket, mint a zaj vagy a kellemetlen szagok.:

„Vidékre jössz? 😊😊 Itt ugatnak, vonyítanak a kutyák, 🐕🐕hangosak néha a macskák. 🐈🐈 Kukorékolni szokott a kakas. 🐔🐔 Ha nincs tűzgyújtási tilalom, égetik a gatz és az avart, ahol lehet. Esetleg van istálló a környezetben, s terjeng a trágyaszag. 🐷🐷🐷🐷🐷 Téli általában hajnalban visítanak a disznók, 🐷🐷 mert vágás van! Téli a szomszéd begyűjt a kályhába, és ha olyan az idő, a füst az udvarodban is terjeng. Földeken dolgozók már korán

mennek a traktorokkal, gépekkel. ☹️Esetleg néhol vasárnap kivételével sok helyen flexelnek, 🪄✂️ kalapálnak, fát és fűvet vágnak, 🌱🌿🌻 betont kevernek, terményt darálnak, stb. Vidéki idill! 😊😊😊❤️ Csak erős idegzetűeknek! 😊😊😊😊😊👉👉 Mi ezt szoktuk meg! Így szeretjük... ❤️😊😊😊 Te? 😊😊😊😊😊

Szintén meghatározó csoportot alkotnak azok, akik a falusi/vidéki teret az aktív közösségi élettel azonosítják. A hozzászólások 28%-a alapján a lakosok egy része a vidéki életet az összetartó közösséggel, a hagyományokkal és a rendszeres formális és informális programok megrendezésével azonosítja, amelyek szintén együtt járhatnak olyan jelenségekkel, amik mások számára zavaró lehet (pl. hangos zene, késő estig tartó ünneplés stb.):

„Aki falura költözik, viselje el annak hagyományait. Azért tartjuk pénteken-szombaton a rendezvényt, hogy a vasárnap a pihenésé lehessen. Örülni kéne, hogy a fiatalok a faluban maradnak a programok miatt, és nem indulnak a városnak ittasan, ne adj isten balesetet szenvedni.”

„...Szerettem itt élni régen is! Egy igazi család! Szeretem az itt élő embereket! Néha panaszkodunk, de találkozáskor a boltban megkérdezzük egymást, hogy hogy vagyunk, szeretem Ballószög csendjét, zaját. Együtt nevetek a párommal, ha a szomszéd este 19.30-kor fűvet nyír traktorral, imádom a kutyák ugatását, a kevés autó hangját, a bulik átszűrődő zaját, a szervezéseket!”

A harmadik csoportot, a hozzászólások 36%-a alapján, azok alkotják, akik a vidéki teret a nyugalommal, a családbarát környezettel és a rendezett otthonnal azonosítják. A szövegelemzés alapján a legtöbb esetben az újonnan beköltöző kisgyermekes családok tartoznak ide:

„Már ne is haragudjon, de én is szidom macskástól, gazdástól! Azért költöztünk ide, mert picit gyerekünk van, nem kevés pénz és munkánkban van az, hogy szép udvarunk legyen, ahol a kisfiunk tud játszani!”

„Anno arra gondoltam, milyen jó lesz a gyerekeknek a falusi élet, csend, nyugalom. De azt látom, ez feledésbe kell, hogy merüljön. :- (Lassan túl sokan vagyunk!”

„Üdv! Léve lakunk itt, szóval új lakók vagyunk! Élvezzük a vidéki életet, kivétel a reggel 5-től kezdődő, szomszéd tanyáról hallatszó ágyúlövéseket. 5-6 órától reggel, 10 percnként ötöt lönek. A holnapi napon a jegyzőhöz fordulunk.”

A kapott eredmények alapján megállapítható, hogy a megfogalmazott konfliktusok egyik lehetséges forrása az egymással párhuzamosan létező, sok esetben egymást kizáró vidéki térrel kapcsolatos diskurzusok. Ez a jelenség jól reprezentálja a szuburbán vidéki terek fragmentáltságát, amely az eltérő státuszú, igényű és viselkedésű csoportok térbeli együttéléséből adódik (MORMONT, 1997; CLOKE, 1997; BOYLE–HALFACREE, 1998; CSITE–KOVÁCH, 2002; CSURGÓ, 2013).

A KÖZÖSSÉGIMÉDIA-ELEMZÉS TAPASZTALATAI

A kutatás során arra tettem kísérletet, hogy egy közösségimédia-platfomon közzétett bejegyzések és hozzászólások elemzésével feltárjam a szuburbanizációhoz köthető konfliktusok típusait, okait és azok térbeli megjelenését. Az adatgyűjtés folyamata és a kapott eredmények alapján az a tapasztalatom, hogy a közösségi média alkalmazásának egyaránt vannak előnyei és hátrányai.

Előnyösnek tekinthető egyrészt, hogy a lakosok bátrabban és őszintébben nyilvánítanak véleményt a közösségimédia-felületen, így felszínre kerülhetnek olyan konfliktusok is, amelyeket egy kérdezőbiztos jelenlétében esetleg nem vállalnának fel. Másrészt, az egyes bejegyzésekhez írt hozzászólások hangvétele és száma alapján képet kaphatunk azokról a témákról, amelyek a lakosokat leginkább foglalkoztatják.

Mindezek mellett számos nehézséggel is szembesültem a kutatás során. Az elemzéshez szükséges adatok gyűjtése komoly akadályt jelentett az automatizálás korlátozott lehetőségei miatt. Továbbá az elemzés során vizsgált adatok nem tekinthetők reprezentatívnak, mivel ahhoz, hogy egy lakos véleménye bekerüljön az elemezhető adatok közé, több feltételnek is meg kell felelnie (pl. rendelkeznie kell internetezésre alkalmas eszközzel, internetkapcsolattal, megfelelő tudással az internet használatához, regisztrálnia kell a közösségimédia-felületre és ott aktívan kell tevékenykednie, stb.). Emellett gyakran előfordulhat, hogy ugyanarról a konfliktusos esetről több bejegyzés is születik, illetve egyetlen felhasználó több konfliktusról ír, ami torzíthatja az eredményeket. Ennek elkerülése érdekében többszöri értelmező átolvasás szükséges, ami jelentősen növeli a kutatás időtartamát.

Összességében úgy vélem, hogy a közösségi média elemzésének a társadalmi folyamatok vizsgálata során lehet szerepe, de a terepi empirikus felmérés kiváltására nem alkalmas. Alkalmazása abban az esetben javasolt, ha vegyes módszertani megközelítést alkalmazunk a kutatás során, vagyis kombináljuk az online és a valós terepi empirikus kutatási módszereket.

KONKLÚZIÓ

A 2010-es évek második felétől a szuburbanizáció egy újabb szakasza indult el. Az ezzel egy időben felfutó web 2.0 felületek és a közösségimédia-platfomok lehetőséget biztosítanak arra, hogy a kutatók új módszerekkel vizsgálhassák a szuburbanizációval járó társadalmi folyamatokat. Jelen tanulmányban egy szuburbanizáció által érintett település, Ballószög közösségimédia-felületén megjelenő bejegyzéseket és hozzászólásokat elemeztük annak érdekében, hogy feltárjuk a legújabb szuburbanizációs hullám által kiváltott konfliktusokat és azok térbeli megoszlását. A vizsgálat alapján megállapítható, hogy a település közösségi oldalán („Minden, ami Ballószög” Facebook-csoport) jelen vannak a szuburbani-

záció által kiváltott konfliktusokról szóló diskurzusok. Ezek fő témái a zaj, az állattartás, a környezet, valamint a társadalmi devianciák. Ezek a konfliktusok elsősorban a település azon területein jellemzőek, ahol a régebb óta ott élők és az újonnan beköltözők térben közel helyezkednek el egymáshoz. A hozzászólások elemzése alapján megállapítható, hogy a konfliktusok az eltérő társadalmi csoportok különböző vidékdiskurzusaiból erednek, amelyek egymással párhuzamosan vannak jelen. Összességében az a tapasztalatom, hogy a közösségi média elemzésének vannak előnyös aspektusai, de nem tudja helyettesíteni a terepi empirikus kutatást.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ACZÉL P.** (2015): Médiaműveltség. In: Aczél Petra – Andok Mónika – Bokor Tamás (szerk.): Műveljük a médiát! Budapest. pp. 133–177.
- BAJMÓCY P.** (1999): A szuburbanizáció sajátosságai Pécs környékén. In: Földrajzi Értesítő 1–2. pp. 127–138.
- BAJMÓCY P.** (2000): Szuburbanizáció a Szeged környéki tanyás településeken. In: Integrált vidékfejlesztés V. Falukonferencia. MTA RKK, Pécs. pp. 469–474.
- BAJMÓCY P.** (2003): Az elővárosi fejlődés migrációs vonatkozásai az Alföldön. In: Alföldi Tanulmányok. 2003/19. pp. 84–98.
- BAJMÓCY P. – JAKUS I.** (2023): A szuburbanizáció szakaszai, és azok térbelisége Magyarországon
- BÁCSKAINÉ PRISTYÁK E. – KÓKAI S.** (2012): Az agglomerálódás és a szuburbanizáció jellemzői a nyíregyházi településeggyüttesben, szuburbiában. Településföldrajzi Tanulmányok, 1. évf., 2. sz. pp. 87–103.
- BOYLE, P. – HALFACREE – K.** (1998): Migration into rural areas: theories and issues. Chichester: Wiley, 338 p.
- CLOKE, P.** (1997): Country backwater to virtual village? Rural studies and 'the cultural turn'. Journal of Rural Studies, Vol. 13. No. 4. pp. 367–375.
- CSITE A. – KOVÁCH I.** (2002): A vidéki történet. In: Kovách Imre (szerk.): Hatalom és társadalmi változás. A posztszocializmus vége. Budapest: Napvilág. pp. 219–308.
- CSURGÓ B.** (2013): Vidéken lakni és vidéken élni: A városból vidékre költözők hatása a vidék átalakulására: a város környéki vidék. Argumentum Kiadó; MTA TK Szociológiai Intézet. 292 p.
- DÖVÉNYI Z. – KOVÁCS Z.** (1999): A szuburbanizáció térbeni-társadalmi jellemzői Budapest környékén. Földrajzi Értesítő XLVIII. évf. 1–2. füzet, pp. 33–57.
- HARDI T.** (2002): „Szuburbanizációs jelenségek Győr környékén”. Tér és Társadalom, 16. évf. 3. szám, pp. 57–83.
- JENKINS, H.** (2006): Convergence Culture. Where Old and New Media Collide. New York & London: New York University Press, 368 p.

JENKINS, H. – SCOTT, S. (2013): Twenty Years Later. Conversation between Henry Jenkins and Suzanne Scott. In: Henry Jenkins: Textual Poachers. Television Fans and Participatory Culture. Updated Twentieth Anniversary Edition, New York & London: Routledge, pp. vii–li.

JENKINS, H. (1992): Textual Poachers. Television Fans and Participatory Culture. New York: Routledge, 343 p.

JENKINS, H. – FORD S. – GREEN, J. (2013): Spreadable Media. Creating Value and Meaning in a Networked Culture. New York & London: New York University Press, 352 p.

JENKINS, H. – PURUSHOTMA, R. WEIGEL, M. – CLINTON K. – ROBINSON, A, J. (2009): Confronting the Challenges of Participatory Culture. Media Education for the 21st Century. Cambridge & London: The MIT Press, 72 p.

KRISTÓF A. (2018): A szuburbanizáció társadalmi-gazdasági hatásai és következményei a miskolci agglomerációban. PhD-értekezés, Debreceni Egyetem, Földtudományok Doktori Iskola. 215 p.

MORMONT, M. (1987) Rural nature and urban natures. Sociologia Ruralis, Vol. 27. No. 1. pp. 3–20.

SCHUMANN J. (2015): Költözési szándék és lakóhelyi szuburbanizáció a budapesti agglomerációban. In: Gyöngyvér Hervainé Szabó. (szerk.): A 21. század eleji államiság kérdőjelei. Székesfehérvár: Kodolányi János Főiskola, pp. 319–333.

SZEBÉNYI A. (2016): A lakóhelyi szuburbanizáció területi-strukturális jellemzői Pécs környékén. PhD-értekezés, Pécsi Tudományegyetem, TTK Földtudományok Doktori Iskola. 185 p.

TÍMÁR J. (1993): Az alföldi szuburbanizáció néhány sajátossága. Alföldi Tanulmányok XV. pp. 217–232.